

REPERTORIUL LOCALITĂȚILOR DIN SĂLAJ ÎN SECOLUL AL XIII-LEA

Articolul de față va prezenta succint câteva date privind evoluția localităților sălăjene în secolul al XIII-lea, continuînd articolele din Acta Musei Porolissensis, 8, 1984 și 9, 1985.

Pentru secolul al XIII-lea, documentele vremii se înmulțesc comparativ cu perioadele anterioare. Din documente reiese un spor demografic datorită împuținării invaziilor, sporirii mijloacelor de producție, deoarece s-au ameliorat tehnicile agricole, etc. Din perioada acestui secol datează noile recensăminte medievale¹. Faptul că exista în secolul al XIII-lea un număr mare de localități românești în comitatele sălăjene, dovedește că la pătrunderea ungurilor ei erau aici, au purtat lupte și au împiedicat timp îndelungat penetrația maghiară. Organizați în obști satești au trăit dintotdeauna pe văile Crasnei și Someșului inferior, în depresiunea Șimleului și Zalăului, obști conduse de juzi, jupani și cnezi. Sate organizate în voievodate existau în comitatele sălăjene și în secolul al XVI-lea, ceea ce dovedește persistența districtelor românești conduse de voievozi. Elementul românesc nu apare însă mai devreme de secolul al XIII-lea în documente deoarece Sălajul s-a aflat în calea pătrunderii ungurilor în Transilvania, iar localitățile care apar în documente sînt consemnate odată cu organizarea teritoriului cucerit². Motivele prezentării trunchiate a realităților românești sînt numeroase: pătura suprapusă românească a reușit în mică măsură să se ridice la rang nobiliar; mulți voievozi, cranici, juzi nu s-au aflat în atenția actelor scrise; raporturile dintre proprietar și iobag ca și starea domeniilor nobiliare nu au fost nici de în atenția actelor scrise³.

Pe măsura consolidării stăpînirii străine, comitatele se conturează tot mai bine și se divid din comitatele inițiale. Astfel, în 1164 este amințit Ianos, comite de Crasna. Comitatul Crasna s-a desprins din comitatul Bihorului, se întindea la răsărit de fostul voievodat al lui Menu-

¹ Șt. Pascu, *Demografia istorică*, I, p. 13.

² *Ibidem*, p. 44.

³ I. A. Pop, *Realități medievale românești sălăjene*, Acta MP, 9, 1985, p. 293—294.

morut și avea centrul în cetatea Crasna. În 1166 este pomenit Fuc comite de Solnoc. Din acest comitat, cu întinderea aproape cît o provincie, s-a desprins Solnocul de Mijloc, atestat prima oară documentar în anul 1324 cînd documentele pomenesc un Martin, comite de Scylag (Sălaj), cu centrul la Zylah (Zalău)⁴.

Invazia tătară din anul 1241 a afectat puternic noile organizații social-politice și administrative. Au avut loc distrugerii ale așezărilor mai organizate și ale așezărilor orășenești incipiente. După retragerea tătaromongolilor, în Transilvania populația crește într-un ritm mai accelerat. În secolul al XIII-lea, pînă la 1241, în Transilvania sînt atestate documentar 635 așezări, ceea ce reprezintă aproximativ 25 gospodării în medie la o așezare, cu o populație în jur de 550 de mii locuitori⁵. Relațiile juridice se extind asupra altor așezări odată cu accelerarea procesului feudalizării. În a doua jumătate a secolului al XIII-lea documentele amintesc încă 591 așezări față de cele existente în prima jumătate a secolului. Aceasta înseamnă și un spor demografic considerabil, dar și necuprinderea în documente a unui important număr de așezări înainte de anul 1241.

În secolul al XIII-lea, în comitatul Solnocul de Mijloc sînt atestate documentar 32 de state care își continuă existența în secolele următoare, pînă azi. În comitatul Crasna, dintre așezările pe care le găsim și mai tîrziu, în secolul al XIII-lea avem atestate un număr de 30 așezări. În afară de acestea, exista un număr de 7 localități atestate pentru prima dată în secolul al XIII-lea și dispărute ulterior. În districtul Chioar, unde penetrația relațiilor feudale este mai tîrzie, așezările nu sînt amintite documentar fiecare separat, ci sînt cuprinse în sistemul voievodatelor.

În secolele XII—XIII sînt amintite documentar mănăstirile: Sf. Margareta din Meseș (1160), construită anterior invaziei tătare, și mănăstiri la Zăuan, Almaș, Uileacu Șimleului și Acîș, unde exista o mănăstire benedictină⁶. Mănăstirea din Meseș vămuia sarea, în depozitele sale intra 1/5 din sarea care urma să treacă prin Poarta Meseșană. Cercetările arheologice din teren n-au identificat încă locul unde a fost construită această mănăstire. Semnalăm însă în hotarul satului Brebi existența toponimului „La mănăstire“.

În secolul al XIII-lea, în general, satele erau destul de modeste din punct de vedere demografic, răspîndite însă pe toată suprafața comitatelor sălăjene. În această perioadă încep să apară așezările cu caracter urban. Totodată, așezările sălăjene, ca și cele din întreaga Transilvanie, cunosc un proces evolutiv continuu.

⁴ *Ist. Rom.*, II, p. 255.

⁵ Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 41.

⁶ *DIRC*, veac XI—XIII, seria IC, I, doc. 8; V. Drăguț, *Arta gotică*, p. 258, nota 2.

COMITATUL SOLNOCUL DE MIJLOC

1. ALUNIȘ (com. Benesat) 1246 Sceplok.
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, IV, p. 382; *Suciu, Dicționar*, I, p. 37.
2. BOBOTA (com. Bobota) a) 1213 villa Babud; b) 1262 Babuti.
Bibliografie: a), b) *Suciu, Dicționar*, I, p. 85.
3. CAUAȘ (com. Căuaș) a) 1215 villa Rahas (Kahas), alia Kahas; b) 1219 Cayas.
Bibliografie: a), b) Petri, *Szilágy*, III, p. 376 și *Suciu, Dicționar*, I, p. 129.
4. CEAN (com. Săuca) a) 1244 villa Chan; b) 1261 Chaan; c) 1275 predium Csen, Cshen.
Bibliografie: a), b), c) Petri, *Szilágy*, III, p. 225; *Suciu, Dicționar*, I, p. 129.
5. CHEGEA (com. Săcășeni) a) 1279 poss. Kegy (prima atestare documentară după Suciu; la Petri apare denumirea Tede între anii 1205—1235 pentru această localitate; b) 1297—1300 Kege.
Bibliografie: a), b) *Suciu, Dicționar*, I, p. 136; Petri, *Szilágy*, III, p. 622.
6. CHEREUȘA (com. Santău 1215 villa Kers (la Suciu); 1205—1235 Kers (?) (la Petri).
Bibliografie: Suciu, *Dicționar*, I, p. 138; Petri, *Szilágy*, III, p. 391.
7. CIG (aparține de Tășnad) 1215 villa Sugu, Chug (la Suciu) 1205—1235 Sugu, (la Petri).
Bibliografie: Suciu, *Dicționar*, I, p. 148; Petri, *Szilágy*, III, p. 241.
8. COȘEIU (com. Coșeiu) 1299 Kusal.
Bibliografie: Suciu, *Dicționar*, I, p. 169.
9. DOBA (com. Dobrin) 1220 sacerdos de villa Duba.
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, I, p. 202; *Suciu, Dicționar*, I, p. 202.
10. DOMNIN (com. Someș Odorhei) a) 1205 Zomlun, Domulin, Dumlun; b) 1219 Domlun; c) 1220 villa Domulin.
Bibliografie: a) Petri, *Szilágy*, III, p. 253; b), c) *Suciu, Dicționar*, I, p. 207.
11. GHIROLT (com. Moftin) 1240 Gyrolt.
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, III, p. 360.
12. HOROATU CEHULUI (aparține de Cehu Silvaniei) 1220 villa Chroat.
Bibliografie: Suciu, *Dicționar*, I, p. 295.
13. HOTOAN (com. Căuaș) 1205—1235 Hotuon; 1213 villa Hotuan.
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, III, p. 367; *Suciu, Dicționar*, I, p. 296.
14. JIBOU (oraș) 1205—1235 Chybur (?); 1219 villa Chybur (?).
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, IV, p. 836; *Suciu, Dicționar*, I, p. 316.
15. MIRȘID (com. Mirșid) 1219 villa Roba.
Bibliografie: Suciu, *Dicționar*, I, p. 401.
16. NADIȘ (aparține de Cehu Silvaniei) 1205—1235 Nadast.
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, IV, p. 134.
17. NAIMON (com. Dobrin) 1205—1235 Mon (la Petri); 1214, 1217 villa Mon.
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, IV, p. 87; *Suciu, Dicționar*, I, p. 420.
18. ODEȘTI (com. Băița de sub Codru) 1205—1235 Voda.
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, IV, p. 737.
19. ORBOU (com. Cehal) 1205—1235 Vrsei (?); 1213 villa Vrsei.
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, IV, p. 156; *Suciu, Dicționar*, II, p. 18.
20. SANTĂU (com. Santău) a) 1205—1235 Zumtoui, Zampito; b) 1213 villa Zumtoui; c) 1219 locus Zanpto.
Bibliografie: a) Petri, *Szilágy*, IV, p. 658; b), c) *Suciu, Dicționar*, II, p. 96.
21. SĂCĂȘENI (com. Săcășeni) 1240 terra Zaka (?).
Bibliografie: Petri, *Szilágy*, IV, p. 365; *Suciu, Dicționar*, II, p. 102.
22. SAUCA (com. Săuca) 1220 predium Demetrii.
Bibliografie: Suciu, *Dicționar*, II, p. 108.
23. SICI (com. Pericei) 1259 Szeck.
Bibliografie: Suciu, *Dicționar*, II, p. 119.
24. SILVAȘ (com. Săuca) a) 1234 terra Sciloas, Scilovas, Scilvas, Zilvas; b) 1245 poss. Scylag.

- Bibliografie:* a) *Petri, Szilágy*, IV, p. 602; *Suciu, Dicționar*, II, p. 121; b) *Suciu, Idem*.
25. SUDURĂU (com. Santău) 1205—1235 Zudurou (la Petri); 1215 villa Zudurou (la Suciu).
Bibliografie: *Petri, Szilágy*, III, p. 407; *Suciu, Dicționar*, II, p. 150.
26. SUPURU DE JOS (com. Supur) 1205—1235 Zupur (la Petri); 1215 villa Zupur (la Suciu).
Bibliografie: *Petri, Szilágy*, IV, p. 619; *Suciu, Dicționar*, II, p. 151.
27. SUPURU DE SUS (com. Supur) 1215 Zupur.
Bibliografie: *Suciu, Dicționar*, II, p. 152.
28. ȘOIMUȘ (com. Someș Odorhei) a) 1205 Solumus; b) 1219 villa Solumus.
Bibliografie: a) *Petri, Szilágy*, IV, p. 335; *Suciu, Dicționar*, II, p. 175; b) *Suciu, Idem*.
29. TAȘNAD (oraș) a) 1205—1235 Voznad (?); b) 1246 poss. Tusnad (la Suciu), Chanad (?) (la Petri); c) 1277, 1279, Tašnád; d) 1282 villa Tusnad; e) 1299 Thasnad.
Bibliografie: a) *Petri, Szilágy*, IV, p. 633; b), c) *Petri, loc. cit.*; *Suciu, Dicționar*, II, 183; d), e) *Suciu, loc. cit.*
30. TEGHEA (com. Craidorolt) 1279 poss. Chegen.
Bibliografie: *Suciu, Dicționar*, II, p. 212.
31. ZALĂU (municipiu) a) 1220 villa Ziloe; b) 1246 curtis pontificalis (episcopalis) Zylac; c) 1282 Zylah.
Bibliografie: a), b), c) *Suciu, Dicționar*, II, p. 268.
32. ZALNOC (com. Bobota) 1205—1235 Zunuchy.
Bibliografie: *Petri, Szilágy*, IV, p. 807.

COMITATUL CRASNA

1. BAN (com. Bănișor) 1205—1235 Bani, Ban (la Petri); 1213 vila Bani, Ban (la Suciu).
Bibliografie: *Petri, Szilágy*, III, p. 101; *Suciu, Dicționar*, I, p. 55.
2. BĂDĂCIN (com. Perice) a) 1213 villa Botocun; b) 1217, 1235 Botocun.
Bibliografie: a) *Suciu, Dicționar*, I, p. 60; b) *Petri, Szilágy*, III, p. 41.
3. BĂNIȘOR (com. Bănișor) 1213 villa Ban.
Bibliografie: *Suciu, Dicționar*, I, p. 64.
4. BILGHEZ (com. Nușfalău) 1259 terra Bylgosz.
Bibliografie: *Suciu, Dicționar*, I, p. 79.
5. BOGHIȘ (com. Nușfalău) a) 1205 Bogus; b) 1214 villa Bogus; c) 1285 poss. Bagus.
Bibliografie: a) *Petri, Szilágy*, III, p. 54; b), c) *Suciu, Dicționar*, I, p. 90.
6. CARAȘTELEC (com. Carastelec) 1241 Kaloztelek.
Bibliografie: *Petri, Szilágy*, III, p. 605; *Suciu, Dicționar*, I, p. 121.
7. CEHEI (apartine de Șimleu-Silvaniei) 1259 terra Chechy.
Bibliografie: *Suciu, Dicționar*, I, p. 130.
8. CIZER (com. Cizer) 1205—1235 Cesar (?); 1219 terra Cesar.
Bibliografie: *Petri, Szilágy*, III, p. 236; *Suciu, Dicționar*, I, p. 154.
9. COSNICIU DE JOS (com. Ip) 1205—1235 Coznis; 1213 villa Coznis.
Bibliografie: *Petri, Szilágy*, III, p. 596; *Suciu, Dicționar*, I, p. 168.
10. CRASNA (com. Crasna) a) 1205—1235 Carazna, Carasna, Karasna (la Petri); 1213 Crasna, Karasna (la Suciu); b) 1214 Crazna; c) 1219 Karaznay, Carazna; d) 1227 Crasson; e) 1249 Crasna; f) 1259 terra castri Crasna, Craznavar; g) 1299 Krazna.
Bibliografie: a) *Petri, Szilágy*, III, p. 699; *Suciu, Dicționar*, I, p. 172; b), c), d), e), f), g) *Suciu, loc. cit.*

11. CRIȘTELEC (com. Măieriste) a) 1257 Kres; b) 1259 terra Kyrys.
Bibliografie: a) Petri, Szilágy, III, p. 643; Suciu, Dicționar, I, p. 176; b) Suciu, loc. cit.
12. GIURTELECU ȘIMLEULUI (com. Măieriste) 1259 terra Ghywrthelek.
Bibliografie: Suciu, Dicționar, I, p. 264.
13. HOROATU CRASNEI (com. Horoatu Crasnei) a) 1205—1235 Kouachi (?); Huruat (?), Choroath (?) (la Petri); 1213 villa Huruat (la Suciu); b) 1270 terra Huruath.
Bibliografie: a) Petri, Szilágy, III, p. 516; Suciu, Dicționar, I, p. 295; b) Suciu, loc. cit.
14. IP (com. Ip a) 1208 venatores bubalorum de villa Ypu (la Suciu); 1205—1235 Ip, Ypu (la Petri); b) 1213 villa Ip, Ipu.
Bibliografie: a) Suciu, Dicționar, I, p. 310; Petri, Szilágy III, p. 581; b) Suciu, loc. cit.
15. LEȘMIR (com. Marca) 1213 Nezmer.
Bibliografie: Petri, Szilágy, IV, p. 7.
16. MĂLĂDIA (com. Măieriste) 1259 villa, terra Malediei.
Bibliografie: Suciu, Dicționar, I, p. 384.
17. MESEȘENII DE SŪS (com. Meseșenii de Jos) a) 1213 villa Rechul, Kechel; b) 1217 Cocil.
Bibliografie: a), b) Suciu, Dicționar, I, p. 392.
18. MOIAD (com. Sărmășag) 1246 Mayad; 1205—1235 Moiota (la Petri).
Bibliografie: Suciu, Dicționar, I, p. 405; Petri, Szilágy, IV, p. 78.
19. NUȘFALĂU (com. Nușfalău) a) 1213 villa Nog (la Suciu); 1205—1235 Nog (la Petri); b) 1249 poss. Nogifalw (la Suciu), Hogfaly (la Petri); c) 1259 terra Naghfalw.
Bibliografie: a), b) Suciu, Dicționar, I, p. 430; Petri, Szilágy, IV, p. 115; c) Suciu, loc. cit.
20. PECEIU (com. Bănișor) a) 1214 villa Pechely (la Suciu); 1205—1235 Pechey, Rechel (?) (la Petri); b) 1270 Pechel (la Petri); terra Pechel (la Suciu).
Bibliografie: a), b) Suciu, Dicționar, II, p. 32; Petri, Szilágy, IV, p. 217.
21. PERICEI (com. Pericei) 1259 terra Percehn.
Bibliografie: Suciu, Dicționar, II, p. 34.
22. PLOPIȘ (com. Plopiș (1227 Bozia Gelelchen; Gemelchem).
Bibliografie: Suciu, Dicționar, II, p. 46.
23. RATIN (com. Crasna) a) 1259 terra Rathon; b) 1270 Rathun.
Bibliografie: a) Suciu, Dicționar, II, p. 69; b) Suciu, loc. cit.; Petri, Szilágy, IV, p. 279.
24. SIG (com. Sig) 1257 terra Szk.
Bibliografie: Petri, Szilágy, IV, p. 495; Suciu, Dicționar, II, p. 123.
25. ȘEREDEIU (com. Horoatu Crasnei) 1270 Seredunke.
Bibliografie: Suciu, Dicționar, II, p. 170; Petri, Szilágy, IV, p. 331.
26. ȘIMLEU-SILVANIEI (oraș) a) 1251 Vathasomlyova; b) 1253, 1258 Wathasomlyowa.
Bibliografie: a) Petri, Szilágy, IV, p. 534; Suciu, Dicționar, II, p. 419, 173; b) Suciu, loc. cit.
27. UILEACU ȘIMLEULUI (com. Măieriste) a) 1240 Vylok; b) 1259 Iwlak, Wylak; c) 1281 Ujlak.
Bibliografie: a), b) Suciu, Dicționar, II, p. 215; c) Suciu, loc. cit., Petri, Szilágy, IV, p. 706.
28. VALCĂU DE JOS (com. Valcău de Jos) a) 1214 villa Saicu (nesigur); b) 1249 terra Walko; Welko.
Bibliografie: a), b) Suciu, Dicționar, II, p. 224.
29. VALCĂU DE SUS (com. Valcău de Jos) a) 1214 villa Saicu (nesigur); b) 1249 terra Walko, Wolko.
Bibliografie: a) Suciu, Dicționar, II, p. 224; b) Suciu, loc. cit.; Petri, Szilágy, IV, p. 745.

30. ZĂUAN (com. Ip) a) 1249 terra Zwan (la Suci), Iwan (la Petri; b) 1257 Zwan; c) 1259 Zwan; d) 1299 villa Zovan.

Bibliografie: a) Suci, *Dicționar*, II, p. 271; Petri, *Szilágy*, IV, p. 815; b) Petri, loc. cit.; c), d) Suci, loc. cit.

AȘEZĂRI ATESTATE PRIMA DATĂ ÎN SECOLUL AL XIII-LEA ȘI DISPĂRUTE ULTERIOR

1. BABUKTELKE (așezare lângă Derșida Mare; pe la mijlocul sec. al XVIII a intrat în hotarul satului Derșida). a) 1205—1235 Babud; b) 1262 Bobuti.

Bibliografie: Petri, *Szilágy*, III, p. 35—41.

2. YLED (acum Pusta Iled, la nord de Căuaș). 1219 villa Yled, Elep.

Bibliografie: Suci, *Dicționar*, II, p. 427; Petri, *Szilágy*, III, p. 543.

3. KENE (pe lângă Săuca și Silvaș. În 1279 intra în moșia Tășnad). 1279 Kene.

Bibliografie: Suci, *Dicționar*, II, p. 350; Petri, *Szilágy*, III, p. 639.

4. WLMEZ (lângă Cheghea, unde o parte de hotar îi păstrează amintirea). 1275 terra Wlmez.

Bibliografie: Suci, *Dicționar*, II, p. 424; Petri, *Szilágy*, IV, p. 737.

5. ZEEK (lângă Marca). 1259 Zeek.

Bibliografie: Suci, *Dicționar*, II, p. 430.

6. ZENTHKRYZTHEFALWA (în comitatul Crasna, lângă Pria unde se află partea de hotar numită Valea Crucii). 1216 villa Sancte Crucis.

Bibliografie: Suci, *Dicționar*, II, p. 432.

7. ZUNA (acum Pusta Suna, lângă Chereuș). 1214 villa Zuna.

Bibliografie: Suci, *Dicționar*, II, p. 437; Petri, *Szilágy*, IV, p. 631.

Tabel cu numărul localităților din comitatele sălăjene între sec. XIII—XV

Perioada	Solnocul de Mijloc	Crasna	Chioar	Atestate prima dată și dispărute ulterior	Prima și ultima atestare	Atestate anterior și dispărute în sec. ....
sec. XIII	32	30	Voievodate	7	—	—
sec. XIV	96	55	10	31	13	—
sec. XV	174	81	39	—	44	3

ELENA MUSCA

THE INDEX OF THE LOCALITIES OF SĂLAJ COUNTY IN THE 13th CENTURY

(Summary)

For the 13th century there are more written documents than for the previous ones. The localities are thriving up to the time of the mongol invasion. Latter on, after the invasion, there is a considerable demographical increase. Some more of the ancient localities are mentioned by the documents. In the documents there is no information concerning the relationship between landowners and serfs. In the

13th century there are still peasant communities led by *juzi* (*iudices*) or *cnezi*. In the Solnocul de Mijloc county 32 villages are attested by the written documents and they continue to exist in the following centuries as well. In the Crasna county 30 localities of the 13th century continue to exist in the following ones. Seven localities attested in the 13th century do not exist latter on.

Bibliografie

1. *Istoria României*, II, București, 1962.
2. Șt. Pascu, *Demografia istorică*, în *Populație și societate*, I, 1972.
3. V. Drăguț, *Artă gotică în România*, București, 1979.
4. *Documente privind istoria României*, seria C, veac XI—XIII, I—IV, București.
5. C. Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I—II, București, 1967—1968.
6. M. Petri, *Szilágy vármegye monográphiája*, I—IV, Budapest, 1900.